Råd og tips for hagestell i Ullevål hageby

Foto: Kristin Zeiner-Henriksen

Utgitt mars 2020

En veileder om hagebruk til deg som bor i Ullevål hageby

Et hjem og en hageflekk bare minutter med trikk fra sentrum er en drøm for mange. Til Ullevål hageby flytter familier som er ute etter barnevennlige, grønne omgivelser. Hagen med frukttrær og prydbusker, plen og blomster blir møtested og tumleplass.

En velstelt hage i fullt flor skaper glede for dem innenfor gjerdet og alle som går forbi. Nær sagt hver andelseier på Ullevål disponerer en hageparsell – de er uløselig knyttet til hagebyens identitet, begrunnelse og historie. Hagene må vi ta vare på!

Men Byantikvaren i Oslo har nylig kastet blikket over hagegjerdene våre og er ikke udelt begeistret. Vintergrønne hekker, hekker som er for høye, store terrasser i tre og bruk av moderne markbelegg og materialer er svært uheldig, mener Byantikvaren.

Etaten som verner historiske bygninger og kulturminner, mener at slike innslag ikke er forenlige med de høye verneverdiene i Ullevål hageby. Da må vi som bor her, gjøre det annerledes neste gang vi gir hagen en kjærkommen ansiktsløftning.

Vi tror hagebybeboerne ønsker å forskjønne omgivelsene, ikke forringe dem. Hensikten med disse linjene er å fortelle om hagebyhagene, gi råd om historiske hager og komme med enkle tips om hagestell til travle og lite hagevante bymennesker.

Uten pekefinger – men med et smil.

Oslo Havebyselskaps lille hageveileder

«Prøve på at lave noget som vi kan kalde en idyl...»

Grønnsaker, frukt og bær: Hagene i Ullevål hageby skulle være til nytte. Da husene var reist, ble frukttrær og rekker med bærbusker plantet. I Hagebybladet i 1922 blir de nyinnflyttede oppmuntret til å bearbeide jorden, så og plante når de kommer hjem fra arbeid.

På 1930-tallet vakte epleavlingen mye bekymring. Akers politimester ble tilkalt for å komme epletyver til livs. Ullevål idrettslag og andre frivillige patruljerte hagebyen på nettene under fruktmodningen, og overlærer Mads Berg formante elevene på Ullevål skole om ikke å gå på slang.

Gjennom krigsårene handlet det mye om nyttevekster og selvberging. «Det går an i år å la en blomsterrabatt eller en gressplen vike plassen for grønnsaker», skrev Hagebybladet i 1940 og oppfordret til å spise mer poteter og dyrke gulerøtter, kål, purre og rødbeter.

Men det var ikke bare matauk. Hagebybladet tipset allerede i 1922 om stauder – flerårige planter – som blomstrer fra tidlig vår til sen høst. Løytnantshjerter, liljer, pioner, iris, riddersporer, gullkorg og høstfloks er klassiske planter i hagebyen.

Året etter ble Havebruksutvalget opprettet. Det skulle fremme hagedyrkning og arrangere årlige hagekonkurranser. Utvalgets formann Ruth Rösiö Conradi skrev i 1924 om at beboerne på sine små hageflekker kunne

> ... *«prøve på at lave noget som vi kan kalde en idyl, et fredet sted, som skygger og luner og gjemmer, en koselig krok dit vi længes etter dagens stræv.*
>
> *Der kan vi i stille i sommernætter, naar lavendel og salvie sender ut sine sterke dufter, lytte til fjerne tiders stemmer og drømme om de dage, da der ogsaa i vore smaa nybyggerhaver skal vokse store trær og svære budskas av gammeldagse roser.»*

Til langt ut på syttitallet kom hageutvalget på inspeksjon og sjekket hagene for løvetann og ugras, forvokste busker og hekker. Var ikke hagen i tilfredsstillende stand, kunne utvalget anbefale at hagen ble tillagt naboens parsell.

Disse historiske glimtene er hentet fra Kristin Zeiner-Henriksens fine kapitel om hager og kvartaler i jubileumsboken «Landsbyen i byen». Hun skriver at hagebrukskulturen varierte de første tiårene og tror vi har et mer avslappet forhold til hager i dag enn den gang.

Gjengangere

Det spøker i byen. Jeg går her i kveld
i fremmede gater og møter meg selv.

Så fjernt og så rart. Var det virkelig her
hun gikk denne piken som jeg ikke er?

Her vandret hun engang i Colletts allé
i dryssende junivåt epleblomstsne.

På Damplass var rosene nettopp satt ut
og dammen ble saktelig fylt fra en tut.

Der skulle hun møte presis klokken ni
en venn som hun visst var forelsket i.

Bak gjerdene grodde peoner og hyll
en duftende hageby-sommeridyll.

I mørkningen stjal hennes freidige venn
en lubben syrenkvast og ga henne den.

Og kysset – det første – en sprø bagatell,
men dødsens høytidelig ment likevel.

Så ruslet de etterpå lykkelig hjem.
De spøker i porten. – Der møtte jeg dem!

Inger Hagerup (1905-1985)
Fra «Jeg gikk meg vill i skogene» (1939)

600 parsellhager, tett i tett i hagebyen

Om lag 600 andelseiere disponerer borettslagets parsellhager i Ullevål hageby. Noen hager er små, andre store. Noen ligger i husveggen, andre er mindre tilgjengelige. Noen er skjermet, andre ligger åpent mot veier. Noen har mye sol, andre er mer skyggefulle.

Til felles har hagene at de ligger tett i tett. Det gir hagebyen en grønn karakter og sammenbindende estetisk dimensjon. Samtidig fordrer den tette hagestrukturen at man tar hensyn til sine hagenaboer.

Gjerdene er borettslagets ansvar. Mot offentlig vei står de karakteristiske brunbeisede tregjerdene. Mot kvartalsveier og mellom hageparseller står nettinggjerder eller lave «snublegjerder». Disse må ikke fjernes, men vedlikeholdes av borettslaget.

Oslo Havebyselskap eier rekkene av kirsebær- og epletrær som er plantet gatelangs innenfor hagegjerdene. Andre trær skal ikke plantes mellom disse allétrærne. Hekker og prydbusker langs gjerdene skal holdes i en høyde som ikke skader eller forringer allétrærne.

Så langt rammer og regler. Denne veiledningen skal handle om det som er innenfor gjerdene, altså hagene. Hvordan kan vi skape hager tilpasset dagens bruk og behov, som samtidig er utformet slik at de ikke bryter med de store verneverdiene i Ullevål hageby?

Terrengendringer og forstøtningsmurer

Etter utjevning av terrenget kan det være aktuelt å sette opp en støttemur. Denne bør være i naturstein. For å motstå tele og jordtrykk, legges steinene på en såle av grov grus eller pukk på fiberduk. Under fundamentet kan drensrør legges lengst ned og i bakkant.

Forstøtningsmuren kan godt være en tørrmur, altså steiner stablet uten bindemiddel som mørtel. Også bak steinene skal det være grus eller pukk, skilt fra jorden med fiberduk. Muren bør helle bakover. Steinene legges i forband og bør ikke være for store.

Husk at terrengendringer over 0,5 meter er søknadspliktig. Styret skal også søkes om godkjenning ved bygging av mur høyere enn 1 meter fra opprinnelig terrengnivå eller nærmere enn 2 meter fra grense til nabohage, kvartalsvei, fellesareal eller vei.

PS: Forstøtningsmurer av betongblokker eller leca hører ikke hjemme i hagebyen.

Gangstier og uteplasser

Gangstier i singel var typisk for landskapsstilen for hundre år siden. Stiene bør være smale og singelen finkornet (4-11 mm). For avgrensning mot plen anbefaler Byantikvaren stålkanter som lett kan bøyes. En gangsti som slynger seg er mer spennende enn en rett sti.

Et alternativ er tråkkheller av bruddskifer, som legges med en avstand på 65-70 cm fra midtpunkt til midtpunkt. Singelganger og tråkkheller er lett å legge selv.

En uteplass med sittegruppe der sola skinner lengst, er populært i hagen. Tradisjonelt er bord og stoler i tre og hvitmalte. Er ikke hagemøblene massive, kan de godt stå rett på plenen om gresset får lys og luft. Men mange foretrekker markdekke.

En uteplass av bruddskifer er langt å foretrekke fremfor en markterrasse i tre. Byantikvaren mener at oppbygde treplattinger er et uheldig innslag i hagebyen og understreker også at hellelagte uteplasser ikke bør være for store.

Skikkelig grunnarbeid er viktig. Grav ut i minst 10 cm dybde, legg fiberduk og fyll på med sand eller subbus som underlag for singel eller skiferheller.

PS: Belegningsstein og heller i betong hører ikke hjemme i hagebyen

Hekker

Hekker danner vegger i hagerommet. De luner og skjermer mot innsyn, men demper støy i liten grad. Hekkenes høyde har vært livlig diskutert. Et forslag om maksimal høyde på 140 cm (langs Sognsveien 180 cm) – slik Byantikvaren anbefaler – ble nedstemt på generalforsamlingen i 2015.

Andelseierne ønsket ikke tommestokk-mentalitet, men det er enighet om at hekkene ikke skal vokse vilt. De fleste hagebybeboere tar beskjæringssaksen fatt hver sommer, selv om enkelte lar hekkene vokse til en høyde som både er uønsket og unødvendig.

En hekk på høyde med folk flest skjermer mot innsyn. Illustrasjonen under viser siktlinjene for en forbipasserende. Hekker, buskas og trær bør holdes nede, slik at folk kan få glede av den bevaringsverdige arkitekturen som vi er så stolte av i hagebyen.

I ordensreglene heter det at hekker og prydbusker mot naboparseller må holdes i en høyde og bredde som ikke sjenerer naboene. Opptil 2 meters høyde kan naboene normalt ikke klage på. Langs kvartalsveier må ikke vegetasjonen hindre fremkommeligheten.

Ikke plante hekk for nær gjerdet – husk at plantene vokser i bredden også. Langs tregjerdene må vegetasjonen holdes slik at den ikke vokser igjennom eller legger seg over gjerdet på en slik måte at fuktighet eller tyngde ødelegger gjerdet. Tregjerdene skal kunne beises også på innsiden.

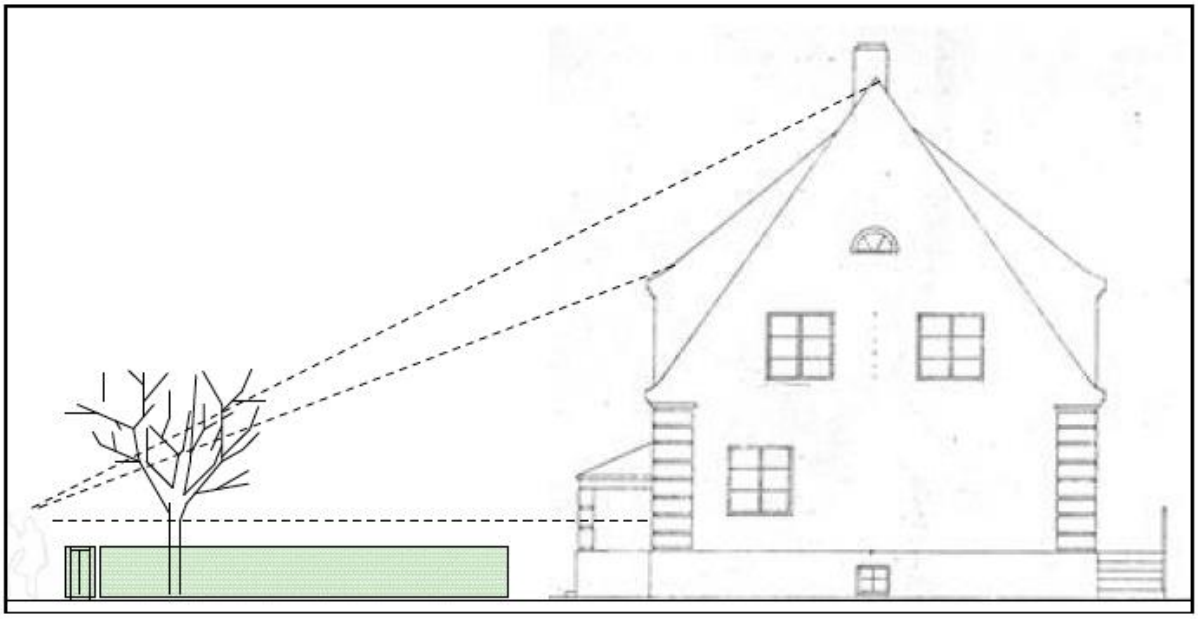

Byantikvaren mener mange hekker i hagebyen er blitt for høye og påpeker også at tujahekker er et fremmedelement her. Generalforsamlingen har i ordensreglene vedtatt at hekker av tuja og andre kraftigvoksende vintergrønne arter ikke skal plantes i hagene.

Hekker som hageskille bør være lettstelte. Det vil si at de kan vokse fritt uten å bli for høye, og ikke spre seg med rotskudd. Det bør også være sorter som er robuste og hardføre. Sorter med torner anbefales ikke.

Den klassiske hageby-hekken er alperips, som ble plantet av havebyselskapet i tidlige år. Den viktigste sorten i Norge er 'Schmidt', for den er motstandsdyktig mot bladfallssyke. Alperips er tettvokst og hardfør. De klippes enten tidlig om våren eller i august.

Spirea trenger mindre stell. Grefsheimspirea er en nøysom og hardfør sort som er tett dekket med hvite blomster i mai-juni. Frodigst blir veksten og rikest blir blomstringen i full sol og næringsrik, jevnt fuktig jord. Spirea kan beskjæres etter blomstring.

Snøbær og svartsurbær er andre gode hekksorter som blir 1,5-2 meter høye som fri hekk. Om du liker hagearbeid og heller vil ha klippet hekk, er blankmispel, skjermleddved og amerikahagtorn gode alternativer.

Se gjerne til naboen om du vil anlegge hekk, en lengre rekke av like prydbusker tar seg bedre ut enn at hver parsell har sin egen hekk.

PS: Hekker av tuja og kraftigvoksende vintergrønt hører ikke hjemme i hagebyen

Prydbusker

Duftende syriner som henger tungt over gjerdene, er et kjært syn i hagebyen om våren. Prydbusker i flor er et vakkert skue, finest er kanskje de som har spennende grener og bladverk også utenom den korte blomstringstiden.

Sibirkornell har røde greiner, brokbladet kornell har hvite og grønne blader. Rødkattebusk har grønne, hvite og røde blader, høstfivreldbusk trekker sommerfugler til seg. Fuglene er glad i frukter fra bl.a. søtmispel, eldkvede, mispel, beinved og surbær.

Med frittstående prydbusker kan vi skape lune, skjermede rom i hagen.

Frukttrær

Frukttrærne er karakteristiske for hagebyen. De ble plantet i rutenett-mønster i de fleste hagene. Fremdeles står mange av de første frukttrærne. Kraftige og krokete gir de hagene karakter – og bakken et dryss av epleblomstsne, som Inger Hagerup skriver.

Epletrær har en levetid omkring hundre år, kirsebærtrær kortere. Vi står altså midt i et generasjonsskifte. De gamle trærne må erstattes, hvis ikke endres hagebyens særpreg. Og hva er vel bedre enn saftige plommer fra egen hage?

Vi går ikke lenger borgervern mot epletyver. I dag ville vi ønsket ungene velkommen til å spise så mange de ville. Mange inviterer profesjonelle epleslangere til å hente avlingen – eller presser frukten for å lage sin egen cider.

Et nytt frukttre plantes tidlig om våren og bindes til en stokk de første årene. Vær forsiktig med gjødsling, sag og saks før trærne bærer frukt. Siden skjæres trærne etter høsting, for å fornye fruktgreinene og for å holde fruktkvalitet og fruktstørrelse oppe.

Bærbusker

Før sto bærbuskene i rekker langs gjerdene eller i egne felt i hagene. De bør ikke plantes under frukttrær, men få en solrik plass i hagen. Gamle og tette busker gir dårlig avling. Greiner som er unge og friske og får rikelig med lys, gir de beste bærene.

Bærbusker skjæres tidlig om våren. Først fjernes skadde greiner og de som ligger til bakken, så de eldste greinene helt nede ved bakken for å bringe frem nye skudd. Rips og stikkelsbær kan ha opptil seks år gamle greiner. Hos solbær bør de ikke bli over fire år.

Det er også viktig å tynne bærbuskene. Yngre greiner som får mer vekstkraft, gir større bærklaser og større bær. Det blir lettere å høste. Når det er luftig omkring bærene, angripes de ikke så lett av forskjellige sykdommer.

Ripsbusken er det minst kravfulle bærslaget, den mest brukte sorten er 'Rød hollandsk'. Ingen bær er så rike på vitaminer som solbær. Bringebær er utsatt for vinterskade når mildvær i januar-mars følges av kulde. Merk at bringebærrøtter sprer seg som ugras.

Jordbær kan plantes fra tidlig vår til utpå høsten og trives i moldrik jord med god struktur. 2-4 planter per kvadratmeter gir 1-2 kilo jordbær i normalår. Dyrkes jordbær på svart plastfolie, får vi lettere kontroll med ugraset og tidligere modne bær.

Hageblåbær er hardføre og trives godt, om de får en lun og varm vokseplass. Plantene må ha sur jord, som bør være lett og luftig. Greinene bør tynnes, slik at buskene ikke blir for tette.

Grønnsaker

Stadig flere får øynene opp for verdien av å så frø og se dem spire og gro til velsmakende grønnsaker. Pallekarmer med små dyrkningsprosjekter har dukket opp i mange hager. Opp gjennom årene har det vært mye engasjement omkring økologisk dyrkning.

Grønnsaker bør få den mest solrike plassen i hagen. De kan dyrkes i staudebed eller potter – eller du kan anlegge kjøkkenhage eller opphøyde bed. Grønnkål, salat, brokkoli, sjalottløk, erter og gresskar er enkle å dyrke.

Et alternativ til pallekarmer er 1 meter brede bed og 50 cm. brede, faste ganger der du kan trå mellom bedene. Gangene kan være av bord, som legges på sort fiberduk, eller av singel, med kanter mot jorda. Så drar du ikke jord inn i huset.

Klatreplanter

Mange liker å dekke murvegger og espalierer med klatreplanter. Planter som klatrer selv, er klatrehortensia, rådhusvillvin og eføy. Blant plantene som må ha hjelp til å klatre, finner vi klematis, slyngkaprifol, pipeholurt og klatreroser.

Vil du ha hurtigvoksende planter som villvin, må du være forberedt på å gå høyt i stige med hagesaksen. Klatreplantene må beskjæres hvert år, i god tid før skuddene når takrennene og smyger seg inn under taksteinene. De må også holdes godt unna vinduene.

Stauder

Stauderabatter var vanlig i hagebyens første år: Frittliggende, brede bed med planter som blomstrer til ulik tid. Trekk bedet ut fra husveggen, der kan det bli for tørt. Det visne riset klippes ned om høst eller tidlig vår, så kommer staudene igjen år etter år.

Her er ti gode stauder som trives i hagebyen:

Løytnantshjerte

Dicentra spectábilis 75-80 cm, mai-juni, sol-halvskygge

Sterkt røde og hvite, hjerteformede blomster i overhengende klaser og grå, blågrønne blad. Visner ned etter blomstring og bør derfor ha naboer med fyldig bladverk. Hører hjemme i busk- og treplantinger.

Storgullkorg

Dorónicum plantagineum 60-70 cm, mai-juni, sol

Vårblomstrende plante som er lett å dyrke og trives i all slags jord. Masse gule, prestekragelignende blomster. 'Excelsum' er en gammel sort med korger som blir opptil 10 cm. i diameter. 'Strahlengold' blomstrer lenge utover sommeren og liker seg godt også i skyggen under trær og busker.

Pioner

Paeónia lactifióra 60-80 cm, juni-juli, sol

Velduftende, fylte blomster i mange farger og dekorativt mørkegrønt bladverk. Vil ha full sol. Kort blomstringstid. Står best for seg selv og bør få stå i ro på samme sted i årevis.

Iris

Iris germánica 50-60 cm, juni, sol

Opprette planter med kraftige, sverdformede blad og nesten orkidélignende blomster i mange farger. Intens, kort blomstring i juni. Plantes ikke dypere enn at jordstenglene såvidt er dekket av tung, næringsrik jord. Deles på høysommeren med 2-3 års mellomrom.

Liljer

Løk som plantes best om høsten, 15-25 cm. dypt. Trives best i full sol, men med skygge på røttene, og veldrenert, moldrik jord. Ugreina stengel med smale blad og oftest flere eller mange blomster i toppen. Hardføre og villige er sorter som Hvit kranslilje, Lilium 'Bellingham', hansonlilje, Lilium 'Connecticut Yankee', Lilium 'Enchantment'.

Toppklokke

Campánula glomerata 20-70 cm, juni-juli, sol

Tuedannende og opprette blomsterskaft med mange blåfiolette eller hvite, klokkeformede blomster tett samlet. Trives bra i all hagejord. Hardfør staude som har en forkjærlighet for kalk.

Rosekrage

Chrysánthemum coccíneum 50-60 cm, juni-juli, sol

Sterkt flikete blad og prestekragelignende, enkle eller fylte blomster i vakre farger. Liker god, veldrenert jord, har ellers lett for å velte. God snittblomst.

Dagliljer

Hemerocallis, 60-70 cm, juli-august, sol-halvskygge

Nøysom og hardfør staude som trives i næringsrik, lett fuktig jord. Ulike sorter, mange er tofargede. Store trompetformede blomster med kort blomstringstid, men etterfølges til gjengjeld av stadig nye blomster. Bør stå i ro.

Ridderspore

Delphinium x cultorum 100-150 cm, juli-august, sol

Kraftige opprette planter med frodige blad og lange elegante blomsterstander, Krever lun vokseplass, godt drenert og næringsrik jord. Oppbinding nødvendig, må plantes om ofte. Kan angripes av meldugg.

Høstfloks

Phlóx paniculáta 50-90 cm, august-september, sol

Nesten uunnværlig for ettersommeren. Stive bladrike stengler og duftende blomster i stor greinet blomsterstand. Stort sortiment, mange fargenyanser og varierende blomstringstider.

Løker og sommerblomster

Mange hager i hagebyen har tepper av blå scilla om våren. Grupper av krokus, tulipaner og påskeliljer er også sikre vårtegn.

Blomsterløk kan settes helt frem til frosten og gir glede år etter år.

Ettårige sommerblomster gir vakkert flor i kasser, krukker og bed. I motsetning til staudene blomstrer sommerblomstene fra midten av mai til frosten tar dem.

Prøv gjerne å plante frø inne fra tidlig vår. Godt med vann og masse gjødsel får sommerblomstene til å stortrives.

Gressplenen

Plen trenger du strengt tatt ikke så mye av. Viktigere er et lunt og skjermet uterom, et hyggelig sted å sitte i sola med familie og venner og blomstring gjennom den altfor korte utesesongen. Men noe gress har de fleste av oss.

Gress trives ikke i skygge, under høye hekker. Plenen bør gjødsles hver vår og sommer, men trenger normalt ikke vanning. Vil du absolutt bruke sprederen, gi en rotbløyte når solen er gått ned. Synes du hagen virker ustelt og plenen full av ugress, ta frem klipperen.

La humla suse i hagen!

Har du en fargerik hage som ikke er helt striglet, hjelper du små venner som strever med å overleve. Fra tidlig vår til sen høst trenger de pollinerende insektene blomstrende trær, busker og planter.

Bier, sommerfugler, blomsterfluer og andre insekter bringer pollenkorn fra blomst til blomst, for at det skal foregå en befruktning og frø kan dannes. Pollen gir insekter energi, nektar gir dem næring.

Men matmangel truer mangfoldet av pollinerende insekter. Det er for lite blomstrende planter, som følge av klimaendringer, sprøytemidler, fremmedarter og kulturlandskap som forsvinner.

Hva vi gjør som hageeiere, påvirker insektenes livsmiljø. Vil du hjelpe dem, kan du:

Plante vekster som gir langvarig blomstring

Om våren er insektene glad i krokus, vårlyng og perleblomster. På forsommeren liker de blomkarse, lavendel, oregano, timian og mynte. Senere setter de pris på akeleie, solhatt, solbrud og løvemunn. Dagsommerfugler like brennesler, nattsommerfugler duftskjærsmin og kaprifol. Bærbusker er også bra for insektene.

På www.blomstermeny.no finner du full oversikt over hvilke planter insektene liker.

La være å snauklippe plenen overalt

En striglet plen er som en ørken for insektene. La hvitkløver, korsknapp, blåkoll og prestekrage vokse noen steder. Om du lar være å klippe, gjødsle og sprøyte, får du opp blomstring i plenen. Aller best liker insektene ugjødslet blomstereng som bare blir slått en gang i året, men det tar flere år å etablere et engmiljø.

Bekjempe «pøbelplantene»

De fremmede artene er konkurransesterke og stjeler lys og næring fra tradisjonelle, ville planter når de sprer seg over hagegjerdet. Dermed går artsmangfoldet ned. Unngå planter som hagelupin, fredløs, russekål, gravbergknapp og kanadagullris. Den fullstendige «svartelisten» finner du hos Artsdatabanken.

La litt av hagen være rufsete

Overlat en krok av hagen til nesler, tistler, døde trestammer og greiner. Brennesle er vertsart for mange av våre vakreste sommerfugler. Det yrer av insektliv i et dødt og råtnende tre. Bier og insekter setter pris på en flekk med sandjord også. Du kan lage eller kjøpe et insekthotell som henges der det er godt og varmt i hagen.

Om du også vil ha større gjester

… kan du i det rufsete hjørnet legge klippet gress, hageavfall og løv. Da hjelper du pinnsvin med å finne husly. Pinnsvin skal ikke ha melk, men vann – og vil du gi mat, kan du kaste tørrfôrkuler for katt og hund utover plenen. Pass på ikke å la robotklipperen gå om natten. Pinnsvinet flykter ikke, men setter piggene ut – og blir skalpert.

Og slik blir du kvitt brunsneglene

Brunsnegler er uønskede gjester i hagen. Vil du bli kvitt dem, må du plukke og drepe.

- Sneglene kommer frem i skumringen, når det blir dugg i gresset. Ta en økt med lommelykt noen kvelder på rad. Bruk hansker, pølseklype eller en stor pinsett og legg dem i en bøtte.
- Drep sneglene ved å legge dem i glovarmt vann – eller klipp dem i to. Ikke bruk salt.
- Døde snegler kan du legge ut som åte. Da tiltrekker de flere snegler, som så blir lette å finne og plukke. De døde sneglene kan du også grave ned i hagen.
- Du kan samle snegler ved å lage feller. Grav ned en isboks slik at to cm. ligger over jorden og fyll den med oppbløtt katte- eller hundefôr blandet med hvetekli.
- Fyller du isboksen med øl, drukner sneglene. Ølet bør visstnok skiftes annenhver dag.
- Snegler gjemmer seg på fuktige steder, som under råtnende trematerialer, kvister og blader. Rydd opp i hagen og la sol og lys slippe til.
- Gjør felles sak med naboene og oppfordre dem til også å jakte snegler på sine parseller.

Oslo Havebyselskaps retningslinjer for trær og vegetasjon

Trær - særlig de som bærer frukt - er viktige for Hagebyens grønne identitet. Siden hagene er små, bør trærne være forholdsvis lave. Da kaster de ikke for tung og tett skygge, som hemmer veksten til plen og blomster.

Enkeltstående store trær bør ha en spesiell verdi ved en egenartet form, ha en biologisk verdi for det lokale økologiske miljø og mangfold eller inneha en historie som gjør dem identitetsskapende for området.

Med "store" menes trær som er over 5-6 meter høye. Andelseier som ønsker at store trær felles, må kontakte administrasjonen, som vil be utomhusutvalget om råd. Det må videre innhentes godkjennelse fra Oslo kommune.

Under saksbehandlingen i utomhusutvalg og styre vil store træres biologiske verdi for det lokale økologiske miljø samt betydning for å opprettholde plante-, mikroorganisme- og dyremangfold vil bli tillagt avgjørende betydning.

Trær som ikke har en spesiell form eller er verdifulle av biologiske eller historiske grunner, bør som hovedregel felles når de har nådd 5-6 meters høyde. Unntaket er frukttrær og allétrær og trerekker som tilhører borettslaget.

Følgende trær skal eller kan uansett felles:

- Trær som skader konstruksjoner og bygninger skal felles
- Trær med fare for velt eller brekkasje skal felles
- Nåletrær som gran, kan felles
- Bjørketrær som er sjenerende for allergikere i umiddelbar nærhet, kan felles

Andelseiere må ta ansvaret for store trær, hvis de ikke ønsker disse fjernet.

Viltvoksende trær, samt hekker av tuja eller andre kraftigvoksende vintergrønne arter, skal ikke plantes i hagene. Frukttrær som fjernes, bør erstattes med nye.

Alle allétrær ut mot veien og trerekker tilhører selskapet. De har ikke andelseierne lov til å fjerne. Andre trær skal ikke plantes mellom allétrærne. Hekker og annen vegetasjon langs gjerdene skal holdes i en høyde som ikke skader eller forringer allétrærne.

Ved konflikter vedrørende trær og annen vegetasjon bør nabolovens § 3 følges, der nabogrense i lovens forstand blir anvendt som grenser mellom hageparseller.

Hekker og prydbusker mot naboparseller må holdes i en høyde og bredde som ikke sjenerer naboene. Opp til 2 meters høyde kan naboene normalt ikke klage på.

Langs tregjerdene må vegetasjonen holdes slik at den ikke vokser igjennom eller legger seg over gjerdet på en slik måte at fuktighet eller tyngde ødelegger gjerdet.

Langs kvartalsveiene eller andre fellesarealer må vegetasjonen ikke skape problemer for framkommeligheten. Kvartalsveiene må holdes frie for vegetasjon.

Det er ikke ønskelig med spredning av fremmede og uønskede arter i borettslaget. Flere vanlige hageplanter som lupiner, fagerfredløs, canadagullris og stormarikåpe er svartelistet. Videre er ugras som russekål og arter som brunsnegle i listen.

Andelseiere har ansvar for å hindre spredning av svartelistede arter ved å klippe ned blomsterstanden før planten frør seg, sette fysiske barrierer for planter som sprer seg ved utløpere eller fjerne plantene.

Husk at disse plantene må destrueres, ikke legges i hagekomposten eller kastes i komprimatorbilene som mottar hageavfall. Legg alt planteavfall fra svartelistede arter i restavfallet eller lever det inn på gjenvinningsstasjonen.

Oslo Havebyselskaps ordensregler, § 12

De andelseiere som har hage, plikter å holde denne opparbeidet, beplantet og i pen stand. Andelseiere plikter videre å holde gjerdelinjer, grøftekanter og murer fri for høyt ugras. Beplantning som virker skjemmende eller sjenerer naboene kan pålegges fjernet.

Alle allétrær og trerekker tilhører selskapet, og tillates ikke fjernet av andelseiere. Andre trær skal ikke plantes mellom allétrær/trerekker. Det skal ikke plasseres kompost eller annet langs gjerder mellom allétrærne.

Maksimum høyde på trær er 5-6 meter. Dette gjelder ikke allétrær/ trerekker og frukttrær. Fjernes frukttrær bør disse erstattes med nye. Viltvoksende trær, samt hekker av tuja eller andre kraftigvoksende vintergrønne arter, skal ikke plantes i hagene.

Store trærs biologiske verdi for det lokale økologiske miljø samt betydning for å opprettholde plante-mikroorganisme- og dyremangfold skal tillegges avgjørende betydning under saksbehandling i utomhusutvalget og styret i borettslaget.

Det tillates ikke terrengendringer høyere eller lavere enn 50 cm uten styrets tillatelse. Plattinger på flatt terreng skal ligge i terrenghøyde. Harde flater i form av plattinger og gangarealer kan ikke utgjøre hovedtyngden i hagen, med unntak av de små bakhagene mellom kvartalsveier og bygninger.

Hagen skal ikke brukes til permanent lagerplass for bygningsmaterialer eller lignende.

Bråtebrenning og hagevanning må bare skje i samsvar med gjeldende bestemmelser for Oslo kommune. Andelseiere plikter å forholde seg til kommunens svarteliste over uønsket flora og fauna og sette inn tiltak for å minimere spredning av disse.

I selskapets regler for utforming, plassering og saksbehandling av utomhuselementer, er det gitt utfyllende bestemmelser om søknadspliktige tiltak i andelshager. Det vises også til borettslagets retningslinjer for vegetasjon.

Kilder:

Marianne Øverlie, Hagene i hagebyen, Byminner nr. 3 1992, utgitt av Oslo Bymuseum
Kristin Zeiner-Henriksen, Hagene og kvartalene, Landsbyen i byen Ullevål hageby 100 år, Hagebyforlaget 2016
Trivsel i hagen, hageselskapets grunnbok, Grøndahl Dreyer
Egil Hansen, Prydbusker og trær for norske hager, Landbruksforlaget 2000
Gyldendals Hagebok 1994
Staudeboka, Landbruksforlaget 1998

Bilder:

Side 2: Mittet & Co, 1925-1930, Oslo Bymuseum (fra Sognsveien og Vestgrensa)
Side 3: Esther Langberg 1942, Oslo Bymuseum
Side 4: Esther Langberg 1942, Oslo Bymuseum (fra Askeladdveien)
Side 8: Esther Langberg 1942, Oslo Bymuseum (fra Askeladdveien)
Side 9: Esther Lundberg 1942, Oslo Bymuseum, og Anita Koren
Side 10: Hageland og Moseplassen
Side 11: Colorbox.com og mostphotos.com
Side 12: Anita Koren (pioner, iris, toppklokke), B&D Lilies (lilje), Nektarhagen (daglilje)
Side 13: Anita Koren (ridderspore, høstfloks), Trond Steen (rosekrage)
Side 14: Anders Beer Wilse 1931, Oslo Bymuseum (fra Langlia)
Side 16: Pxhere (pinnsvin)
Side 19: Naturhistorisk Museum

Anita Koren har bloggen En hage I hagebyen

Øvrige bilder er tatt av Sven Arne Buggeland, som også har ført denne veilederen i pennen.

PS om Oldemors hage

I Botanisk hage på Tøyen finner du Oldemors hage (bildet under). Her vokser gamle prydplanter som har vært populære hagestauder, men som sjelden er å finne i handelen i dag. Plantene er flyttet dit fra hager på Østlandet og har en kjent historie fra 1950-tallet eller tidligere.